

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon XVII teologinen dialogi Turussa 29.-30.10.2022

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon valtuuskuntien väliset seitsemännettoista teologiset neuvottelut pidettiin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kutsusta Turussa 29.-30.10.2022. Keskustelun aiheena oli ”Pelastus vanhurskauttamisena ja jumalallistumisena”. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon valtuuskuntaa johti piispa TT Seppo Häkkinen, ja muina jäseninä olivat pastori, TT Heta Hurskainen, kirkkoherra, dosentti Sammeli Juntunen ja dosentti Anni Maria Laato sekä kokouksen sihteeristössä johtava asiantuntija, pastori, dosentti Tomi Karttunen ja asiantuntija, pastori, TT Ari Ojell, koordinaattori TM Maria Mountraki. Suomen ortodoksisen kirkon valtuuskunta johti metropoliitta M.Div. Elia. Muina jäseninä olivat hiippakuntasihtööri TM Artturi Hirvonen, rovasti TM Heikki Huttunen, M.Div. Soili Penttonen ja rovasti, piispainkokouksen sihtööri, TT Mikael Sundkvist.

Piispa Seppo Häkkinen toi esiin avaussanoissaan sen, että tilanne maassamme ja Euroopassa on muuttunut Venäjän hyökkäyssodan myötä. Se on rikkonut myös kirkkojen välisiä siteitä. Samalla se on kuitenkin yhdistänyt rukoukseen rauhan puolesta. Kirkkojen yhteinen toiminta sotaa vastaan ja rauhan puolesta on entistäkin tärkeämpää. Molemmat kirkkomme ovat johtajiensa suulla puhuneet Ukrainan ja rauhan puolesta. Sodan seuraukset koskevat meitä varsin laajasti. Aiemmatkaan huolenaiheet eivät ole hävinneet. Epävarmuus tulevaisuudesta on vahvistunut.

Tässä tilanteessa voidaan kysyä, onko teemamme pelastus vanhurskauttamisena ja jumalallistumisena relevantti tänä aikana? Kysymys on piispa Häkkisen mukaan aiheellinen. On tärkeä tunnistaa ihmisten tarpeet turvasta ja toivosta. Olennaista on, miten seurakunnat antavat ihmisille tukea. Suomalaisessa yhteiskunnassa kirkoilla on luonteva tehtävä henkisen kriisinkestävyuden vahvistajina. Seurakuntien arkinen työ merkitsee jo sinänsä henkisen huoltovarmuuden toteuttamista. Kirkon perussanoma on toivoa, turvaa ja rohkaisua tuova. Tämä ei ole vastakohta sille, että yhdessä keskustelemme uskon perusteista. Se on tarpeen, jotta voimme ammentaa uskon perinnöstä toivoa ja turvaa ihmisille. Sanoma ristiinnaulitusta ja ylösnoussesta Kristuksesta on vapauttava voima. Se on kantanut ihmisiä ja motivoinut ihmisiä toimimaan tämän maailman puolesta. Evankeliumi johtaa kuuliaisuuteen seurata Kristusta Jumalan tahdon mukaisesti, lähimmäisen parhaaksi ja luomakunnan puolesta. Syvennymme uskomme ytimen äärelle ihmisen ja maailman parhaaksi.

Metropoliitta Elian mukaan meidän tehtävämme kirkkoina on toimia toivon tuojina. Emme saa lamaantua. Meidän toivomme kristittyinä on elävä. Samalla tulee palvella kärsiviä veljiä ja sisaria. On esimerkiksi koskettavaa tavata ukrainalaisia pakolaisia ja kuulla heidän kertomuksiaan.

Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan meissä on Jumalan kuva. Kasteen yhteydessä meidät on luotu uuteen yhteyteen Kristuksen kanssa. Tavoitteena on jumaloitua kirkon elämän yhteydessä. Vastikään edesmennyt metropoliitta Kallistos Ware nosti esiin Jeesus-rukouksen harjoittamisen yhteydessä koetun valoilmion. Siinä tulee näkyviin luomaton valo, joka tuli ilmi jo Kristuksen ollessa kirkastusvuorella. Rukous ja jumalallistuminen liittyvät kiinteästi yhteen.

Metropoliitta kiitti myös piispa Seppo Häkkistä yhteistyöstä näiden vuosien aikana. Hän kertoi arvostavansa luottamuksen ilmapiiriä, jossa olemme saaneet käydä dialogia. Metropoliitta toivotti omasta ja kirkkonsa puolesta antoisia eläkepäiviä, kun niiden aika koittaa.

Pelastus vanhurskauttamisena ja jumalallistumisena

Aiheeseen johdatti yhteistä materiaalia pelastuksesta vanhurskauttamisena ja jumalallistumisena etukäteen valmistelleen työryhmän puolesta dosentti Tomi Karttunen. Taustaksi hän kuvasi teologisen keskustelun ja tutkimuksen kehitystä, jossa vanhoja vastakkainasetteluja idän ja lännen tai luterilaisen ja ortodoksisen teologian välillä on voitu purkaa. Pelastuskäsityksen taustalla on usko kolmiyhteiseen Jumalaan ja Jeesukseen Kristukseen ihmiseksi tulleen Jumalan Poikana, Pelastajana. Lähentymistä on tapahtunut laajalla rintamalla: kolminaisuuskon ymmärtämisessä, persoonan käsitteen merkityksessä kristillisessä uskossa ja Kristusta käsittelevän opin ja pelastusopin yhteyden näkemisessä.

Karttunen nosti esiin myös uudemman suomalaisen Luther-tutkimuksen ekumeenisen merkityksen. Tutkimuksen valossa myöskään luterilainen pelastuskäsitys ei ole vain oikeudellisesti painottunut vaan liittyy klassiseen oppiin lunastuksesta synnin, kuoleman ja Pahan vallan voittajana. Sitä kautta luterilaiseen opetukseen lunastuksesta kytkeytyy usko Jumalan rakkauden terveeksi tekevään läsnäoloon kristityssä. Uskossa läsnäoleva Kristus joka tapauksessa vaikuttaa uskoa ja rakkautta seuraajissaan. Kristuksen täydellinen uhri ja hänen seuraajansa hengellisen kasvun tie ovat molemmat kiinteitä osia kristityn elämän kokonaisuutta. Tätä voidaan pitää rinnakkaisena ajatuksena ortodoksiselle jumalallistumiskäsitykselle, jossa tulee näkyviin pelastuksen prosessinomaisuus.

Käytiin myös keskustelua työryhmän valmistelemasta tekstistä *Kristuksen omaksi otetut ja hänen seuraajikseen kutsutut: pelastus vanhurskauttamisena ja jumalallistumisena*. Se jätettiin esitettyjen kommenttien pohjalta jatkotyöstettäväksi pienemmälle työryhmälle ennen kuin tekstiä viimeistellään yhteisesti. Raportti pelastuksesta on kirjoitettu Jumala-suhteen ja hengellisen elämän kannalta. Pelastuksesta pitäisi jatkossa keskustella myös sosiaalieettiseltä kannalta. Nyt keskusteltu hengellistä elämää käsittelevä puoli on kuitenkin tärkeä ja tarjoaa aineksia elämän merkityksellisyyden etsimiseen ja kokemiseen – myös ja ennen muuta nuorille. Pelastus on aina sekä yksilön ainutkertaisuuteen liittyvä että yhteisöllinen asia. Rakkaudentekojen taustalla olevan yhteisen uskon pohjaa ei tule vähätellä.

Tilannekatsaus Ukrainan tilanteeseen ekumeenisesta näkökulmasta

Todettiin kirkkojen johdon tuomitsevat kannanotot Venäjän hyökkäyssotaan ja ylimmän johdon yhteyksien keskeytyminen Moskovan patriarkaattiin. Keskustelussa kävi ilmi, että Ukrainan ortodoksit ovat käynnistämässä dialogia autokefaalisen ja entisen Moskovan patriarkaatin alaisen kirkon välillä. Esimerkiksi Barentsin alueen kirkkojen yhteistyöelin on katkaissut yhteistyösuhteen Moskovan patriarkaatin alaisiin hiippakuntiin. Tästä kärsivät pohjoisen alueen lapset ja nuoret, joiden vilkas kanssakäyminen keskeytyy.

Ortodoksiset seurakunnat ovat tehneet työtä ukrainalaispakolaisten parissa yhteistoiminnassa luterilaisten ja muiden kirkkokuntien kanssa. Suomen ortodoksiselle kirkolle tulee merkitsemään paljon se, että Suomeen todennäköisesti jää ukrainalaisia suurehko joukko. Maahamme tulee myös sotaa pakenevia venäläisiä. Luterilaiset ovat olleet mukana ekumeenisessa avustustyössä esimerkiksi puolalaisen ortodoksisen avustusjärjestön Eleoksen kautta.

Oppikeskustelujen jatko

Vuonna 2023 vietetään Suomen ortodoksisen kirkon autonomisen aseman Konstantinopolin patriarkaatin alaisuudessa vahvistaneen Tomos-asiakirjan satavuotisjuhlaa ja uskonnonvapauslain 100-vuotisjuhlaa. Vuoden 2025 Nikean uskontunnustuksen 1700-vuotisjuhlaa muistetaan Suomessa ja kansainvälisesti ekumeenisesti.

Yhteisiä teologisia oppikeskusteluja päätettiin jatkaa vuonna 2024 Suomen ortodoksisen kirkon vuorollaan isännöidessä. Seuraavaksi käsitellään teemaa ”Nikean uskontunnustuksen 1700-vuotisjuhluvuosi ja kirkkojen yhteinen todistus”. Tässä yhteydessä on hyvä käsitellä esimerkiksi persoonan käsitteen ekumeenista merkitystä kohdattaessa nykyajan uskonnollisia ja aatteellisia virtauksia. Todettiin myös, että on tarpeen käsitellä dogmaattisena teemana eukaristiaa ja muita sakramenteja/mysteerioita.